

Arıcılık Sektörünün Karşılaştırmalı Analizi; İspanya Örneği

Engin DEREBAŞI

Arıcılık Araştırma İstasyonu
Müdürlüğü, Ordu.

AB katılım müzakereleri çerçevesinde Türkiye bazı mevzuatlarını AB'ye uygun hale getirmiştir. Bu nedenle İspanya'da mevzuatlar açısında büyük ölçüde benzerliklere rastlansa da bu mevzuatların uygulama yöntemlerinde farklılıklar görülmüştür. Türkiye'nin İspanya'dan koloni varlığı, verimlilik, flora yapısı, koloni yönetimi gibi özellikler bakımından daha ileride olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte, İspanya'nın arıcılıkta uygulanan mevzuatlar, kullanılan materyaller, ıslah, genetik koruma çalışmaları, eğitim, pazarlama, araştırma, destekleme politikaları gibi konularda model olabilecek örneklerle sahip olduğu kanaatine varılmıştır.

1- Seleksiyon, ıslah çalışmalarının yapıldığı ve gen koruma programlarının uygulandığı izole bölgeler; İspanya'da doğal park ve ormanlarda onlarca izole bölge oluşturulmuş olup, Apis Mellifera İberica (İber Balansı) üzerinde yapılan seleksiyon ve ıslah çalışmaları, genetik materyalin saflığının korunması Arıcılar Birliği, üniversite ve bakanlık kurumlarının kullanımına açık olan izole bölgelerde yapılmaktadır. Genel olarak suni tohumlama tercih edilmemektedir. Çünkü ülkenin kuzey kıyıları ve Afrika kıyıları hariç tamamına yakınında İber arısının saf olarak korunduğuna inanılmaktadır. İzole bölgelerde ıslah çalışmalarının yanı sıra organik arıcılık yapılmaktadır.

Türkiye'de İzole bölgelerin oluşturulması gerekliliği yıllardır dillendirilmektedir. İspanya ziyaretimizde bu isteğin haklılığını bir kez daha görmüş olduk. Ülkemizdeki gen kaynaklarının korunmasının ve yürütülen bölgesel ıslah çalışmalarının izole

bölgelerde yapılmasının sağlanması daha sağlıklı sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Çünkü, bu çalışmalar izole bölge bulunmadığı durumlarda suni tohumlama uygulaması ile yapılabilmektedir. Maalesef arıcılıkta suni tohumlama uzmanı sayımız oldukça azdır. Yine kapalı toplum ıslahının olumsuzları ile belli bir yıldan sonra açılmalar olabilmektedir. Ülkemiz izole bölge oluşturabilecek çok değerli alanlara sahiptir. Bu gün için Ardahan ve Artvin ilinde Kafkas arısını korumak amaçlı 2 adet izole bölge oluşturulmuştur. Ancak milli arımız olan Anadolu arısını (A.Mellifera Anatolica) korumak için bir çalışmanın yapılmamış olması bu gün Anadolu arısı diyebileceğimiz bir arıyı bulmayı zor hale getirmiştir. Bakanlığımızın, her coğrafi bölgede birkaç izole bölge oluşturulması çalışmalarına vakit kaybetmeden başlaması gerektiğini düşünmekteyiz. Oluşturulacak izole bölgelerde başta Anadolu arısı olmak üzere Düzce, Trakya, Ege, Muğla gibi yöresel genotipler ıslah edilerek genetiğinin korunması sağlanmalıdır.

2-Kendi arılığında seleksiyon modelinin uygulanması; İspanya'da profesyonel arıcılar her yıl en iyi arılarından ana arılar üreterek kendi arılığında seleksiyon yapmaktadırlar.

Türkiye'de kayıt tutma alışkanlığı olmasa da birçok arıcı arılığındaki verimli kolonileri veya sakin kolonileri bilirler. Tabi ki kayıt tutma alışkanlığı kazanılırsa bunu takip etmek daha kolaydır. Birkaç yıl üst üste aynı verimi ve davranışı gösteren koloniler bunu tesadüfen yapamaz. Bu onun genetiğinde vardır. İşte bizim istediğimiz seviyede verim özelliği veya davranışa sahip kolonileri seçer ve bu kolonilerden ana arılar üretirsek, arılığımızda seleksiyon uygulayarak ıslah yapmış oluruz. Bu uygulamayı her yıl gerçekleştirmeliyiz.

3-İşletme Kayıt Defteri, Koloni Sicil Kartlarının tutulması ve denetimi; İspanya'da ıslah çalışmalarının olmazsa olmazlarından olan kayıt tutma işlemlerine oldukça önem verilmekte, kayıt tutma yasal olarak zorunluluk haline getirilmekte ve desteklenmektedir.

Türkiye'de kayıt tutma maalesef geliştirilememiştir. AKS sistemine kayıtlı olan tüm işletmelerin işletme kayıt defterine sahip olması zorunlu hale getirilmeli, bakanlığımız tarafından kayıt defteri işleme talimatnamesi hazırlanmalı ve işletmelerin bu talimatnameye göre hareket edip etmediklerinin denetimi yapılmalıdır. Teşvik ve destek

ödemeleri programı içine kayıt tutmanın da alınması arıcılığımızı daha da geliştirecektir.

Diğer yandan koloni sicil kartlarının düzenlenmesi arıcılık işletmesi hakkında daha doğru bilgilere ulaşılması ve arılık ihtiyaçlarını belirleme açısından önemlidir. Bu uygulama da teşvik edilmelidir.

4-Yasalarla düzenlenmiş profesyonel, amatör ve hobi arıcılık işletmeleri; İspanya'da en az 150 koloni ile yapılan arıcılık şekline profesyonel arıcılık, 150 koloniden az olan arıcılık şekline profesyonel olmayan arıcılık ve 15 koloniden az koloni ile yapılan arıcılık şekline ise hobi arıcılığı denmektedir. Yönetmeliklerde her bir arıcılık şeklinin uyması gereken kurallar ayrı ayrı belirlenmiştir. Profesyonel arıcılığa geçebilmek için en az 5 yıl amatör arıcılık yapmış olmak ve 150 koloniye sahip olmak gerekmektedir.

Türkiye'de bu sistem biraz geliştirilerek uygulanabilir. Arıcılık bir tarımsal uğraşı halinden çıkarılıp bir meslek haline bu sistemle gelebilir. Arıcılık işletmeleri teorik ve pratik bilgi ölçüm yöntemleriyle değerlendirilerek sınıflandırılmalı, yeni başlayacaklar için kademeli geçiş süreci öngörülmelidir. Sınıflandırmaya göre yönetmelik veya talimatname hazırlanmalıdır.

5-Branşlaşmış Arıcılık İşletmeleri (Zooteknikal Sınıflandırma); Arıcılık Kanununa göre İspanya'da, Bal ve diğer arı ürünleri üretimi yapanlar, damızlık, seleksiyon, ıslah, ana arı üretimi, gibi yetiştiricilik faaliyeti yapanlar, tozlaşma (Polinasyon) arıcılığı yapanlar, mix (karışık) arıcılık yapanlar ve oğul arı, paket arı üretimi gibi diğer üretim yapanlar

olmak üzere 5 çeşit işletme tipi bulunmaktadır. Her işletme amacına uygun üretim gerçekleştirmektedir. Bakanlık ve birlikler vasıtasıyla işletme amacına uygun üretim yapıp yapılmadığı yıl boyunca izlenmektedir.

Türkiye'de arıcılarımızın üretim amacı ile ilgili bir ayırım bulunmadığı gibi, yasal olarak da bir zorunluluk yoktur. İspanya'daki sistem daha profesyonel bir özellik arz etmektedir. Türkiye de benzer bir sistem geliştirerek arıcılarımızın branşlaşmasını sağlamalıyız. Branşlaşma, uzmanlaşmayı getirerek, arıcılığımızın gelişimine önemli katkı sağlayacaktır. Çünkü branşlaşan arıcı en iyi yaptığı işi yapacak ve maksimum verim alamaya çalışacaktır. Böylece daha iyi kayıt tutma da gelişerek kayıt dışılık da önlenecektir.

6-Arı hastalık ve zararlılarıyla bölgesel mücadele programlarının uygulanması, eş zamanlı Varroa mücadelesi; Sağlık koruma ve izleme programı kapsamında; Varroa izleme ve kontrol programı, Deforme Kanat Virüsü (DWV), Kronik Paraliz Virüsü (CPV) ve Akut Paraliz Virüsü (APV) ve Sacbrood arı virüsü (SBV) izleme programı, AYÇ, Av. Y.Ç., Nosema ve Acarapiosis İzleme ve koruma programı yer almaktadır. İspanya'da her yıl Varroa ile mücadele edilecek kimyasal ilaç eyaletteki Tarım Bakanlığı tarafından belirlenmekte ve eş zamanlı olarak işletmelerde uygulanması sağlanmaktadır. Belirlenen ilacın dışında kullanmak kesinlikle yasaklanmıştır. İlaç her yıl değiştirilmektedir. Böylece bal arılarında ilaca karşı direnç oluşumunun önüne geçilmektedir. Bu toplu uygulama bakanlığın teknik elemanlarınca denetlenmektedir. Endülüs eyaletinde Nosema hastalığı teşhisi

PCR kullanarak moleküler genetik tekniklerle yapılmaktadır.

Türkiye'de hastalıklarla mücadele maalesef bireysel olarak ve çoğu zaman yanlış uygulamalar ile kendini göstermektedir. İspanya'daki bu uygulama rol model olarak alınmalıdır. Bölgesel olarak Varroa ilaçlama zamanı ve ilaç ismi belirlenmeli, arıcılarımıza uygulama hakkında bilgi verilmeli ve bakanlıkça da denetlenmelidir. Böylelikle Varroa ya karşı direnç oluşumu ve kalıntı sorunu önlenebilir.

7-Kamu-Üniversite-STK (birlik, kooperatif, dernek vb.) işbirliğine güzel bir örnek: Endülüs Arıcılık Referans Merkezi; Türkiye'de aynı payda da buluşan kuruluşların bir araya gelememeleri ve ya gelmek istememelerine karşın İspanya'da mükemmel bir işbirliği bulunmaktadır. Eğitim, denetim, laboratuvar analizleri, araştırma ve ar-ge çalışmaları, bölgesel programlar gibi birçok konuda bu sacyağı birlikte hareket etmektedir. Buna güzel örnek Cordoba Arıcılar Birliği, Cordoba Üniversitesi ve Eyalet Tarım Bakanlığı işbirliği ile faaliyet gösteren Centro Referencia Apicultura Andulusia idi. Bu güzel uygulama başta Ardahan ve Ordu ilinde olmak üzere neden Türkiye'de arıcılığın yaygın olarak yapılan iller de uygulanmasını?

8-Farklı destekleme modellerinin uygulanması ve yerli genotipin desteklenmesi; Arıcılık işletmeleri bölgelere göre oranları değişmek ile birlikte teknik destek, eğitim, ana arı, kayıt tutma, organik üretim, nakliye ve ya gezginci arıcılık, kovan ve arıcılık malzemeleri, hastalıklarla mücadele, analiz, araştırma vb. konuları

içine alan birçok alanda teşvik ve desteklenmektedir. Tüm desteklerden faydalanılabilen bir arıcı toplamda bir koloni için 21,4 € kadar destek alabilir.

Ancak bu teşvik ve desteklemelerden Apis Mellifera İberica ırkı arı kullanan ve Varroa mücadelesini yılda en az 1 kez yapan işletmeler faydalanabilmektedir. Böylelikle İspanya yerli arı ırkını korumayı da hedeflemiştir.

Ayrıca İspanya'da koloniler sigorta kapsamına alınabilmektedir. Sigortalı kolonilerin hastalık, kaza, çeşitli afetler sonucu kaybedilmesi durumunda tazminat sigorta şirketlerince (devlet güvencesinde) ödenmektedir.

Türkiye'de koloni başına destek (GTH Bakanlığı-yaklaşık 3.5 €), kovan, alet-ekipman desteklemeleri (İPARD), organik arıcılık desteklemesi, proje ve ar-ge destekleri bulunmaktadır. Ancak yeterli değildir. Koloni başına desteğin verimli bir destekleme modeli olamadığı düşünülmektedir. Bunun yerine kaliteli bal üretiminin desteklenmesi daha uygun olacaktır. İspanya'da olduğu gibi Varroa ile mücadelenin destekleme kapsamına alınması da yararlı olabilir. Yine polinasyon, biyo-çeşitliliğin korunması için balarılarının kullanımı, paket arıcılık, diğer arı ürünleri üretimi, damızlık işletmeler, ıslah ve seleksiyon, yerli genotipin korunması, eğitim, bal analizleri teşvik ve destekleme başlıkları içerisinde yer almalıdır.

9-Polinasyon arıcılığının öneminin bilinmesi, biyolojik çeşitliliğin korunmasında balarılarının kullanılması; İspanya arıcıları çiftçilerin polinasyon amaçlı koloni kiralama tekliflerine olumlu cevap vermektedirler. Badem, ayçiçeği ve avakado gibi meyve üreticileri balarisının öneminin farkındadırlar. Bunun için koloni başına 30 € verebilmektedirler.

Tarım bakanlığı biyolojik çeşitliliği korumak için (işletmelerden koloni varlığının %20'sine kadarını talep etme hakkı vardır) belirlenen yerlere kolonilerin konulmasını sağlamaktadır. Ayrıca ayçiçeği, badem ve meyvelik gibi polinasyona ihtiyacı olan bitkilerin bulunduğu alanlara balarılarının konulmasını desteklemektedir. Buralarda kullanılan kolonilerden üretilen bal, kg başına yaklaşık 2 € desteklenmektedir

Türkiye'de polinasyon konusu çok anlaşılmalı bir konu değildir. Arıcılarımızı yer kirasi vermeye devam etmektedirler. Polinasyonun önemini ortaya koyacak bilimsel çalışmalar yapılmaya devam edilmeli, bu araştırma sonuçları çiftçilere çeşitli yayım metotları, yazılı, görsel ve sosyal medya kullanılarak ulaştırılmalıdır. Balarisının polinasyon da kullanılması, çeşitli sübvansiyonel yaklaşımlarla desteklenmesi gereken konuların başında gelmelidir.

10-Paket arıcılık modeli; Paket arıcılık İspanya'da oldukça gelişmiş bir üretim biçimidir. Ülkede uygulanan paket arıcılık, mevsimi erken başlayan Endülüs, Valensiya gibi güney bölgelerde üretilen bal arılarının özel paketlerle, mevsimi geç başlayan Barselona, Zaragoza gibi kuzey bölgelere ulaştırılması şeklindedir. Bu işe lojistik arıcılık ta denilebilir.

Paket arıcılık sistemi, yıllardır ülkemizde tartışılmakta ise de bir gelişme kaydedememiştir. Oysaki paket arıcılık sistemi ülkemiz için uygulanabilir bir üretim biçimi ve sistemidir. Soğuk iklimin yaşandığı Doğu ve Kuzey bölgelerinde arıcılık çok kısa bir dönemde yapılmakta, yoğun kışlama kayıpları yaşanmakta, bakım ve besleme giderleri fazla olmaktadır. Paket arıcılık, kuzey ve doğu bölgelerimizdeki arıcıların kısa nektar akımından hazır tarlacı arılar ile daha uzun faydalanması, güney ve batı bölgelerimizdeki arıcılarımız ise paket arı üretimi ile yeni bir ek gelir kaynağı elde etmesi açısından önemli

görülmektedir. Paket arı kullanan arıcılar güçlü kolonilerle kısa zamanda yüksek miktarda nektar toplayarak bal verimini artıracaktır.

Bu nedenle paket arıcılık, destekleme programı içerisinde yer almalıdır.

11- Arıcılık ve Bal Müzesi; İspanya'da Malaga Arıcılar Birliğine bağlı olarak faaliyet gösteren arıcılık ve bal müzesi oldukça etkilendiğimiz yerlerden birisi oldu. Geçmişten günümüze arıcılığı özetleyen çok iyi hazırlanmış bir dizilişi olan, akıllı tahta teknolojisiyle ziyaretçilerine her türlü bilgileri farklı dillerde sunabilen, öğrenciler, turistler ve halkın görmek için mutlaka planlarına eklediği yerlerden biri olan bu müzeye bir ücret karşılığında giriş yapılmaktadır. Burada farklı orijine sahip bal ile birlikte diğer arı ürünlerinden yapılmış birçok ürün satışa sunulmaktadır. Özellikle ilköğretim çağındaki öğrenciler bu müzelere mutlaka götürülerek arıcılığı ve de arı ürünlerini sevmesi yönünde önemli adımlar atılmaktadır.

Muğla ve Aydın'da küçük de olsa bir Arıcılık Müzesi açılmıştır. Arıcılığın önemli şehirlerinde Arı Yetiştiricisi Birliklerinin öncülüğünde alt yapısı iyi hazırlanmış arıcılık müzelerinin oluşturulması öncelikle şehrin, arıcılık ve ürünlerinin tanıtımı için çok önemlidir.

Türkiye'nin bal başkenti olan Ordu'da "Beeland" adında arıcılık kompleksi kurulması düşünülebilir. Bu kompleks arı ve arı ürünleri figürleriyle, totem, heykel ve maketlerle donatılmalı, içerisinde konferans salonu olan büyük bir müze olmalı ve bu müze içinde çeşitli arı ürünlerinden imal edilmiş ürünler yer almalıdır. Beeland kompleksi gelen ziyaretçilerine arıcılık deneyimi kazandıracak küçük uygulama arılıklarına sahip olmalıdır. Arıcılığın genel konularından özel konularına kadar her türlü bilgiyi içeren eğitim materyalleri, akıllı tahta sistemi, sunum ekipmanları bu merkezde yer almalı ve bu merkez aynı zamanda arıcıların renovasyon eğitimlerinin yapıldığı yer olmalıdır.

